

Kyrkans mark på Ljusterö har gamla anor

Skiftet Mellansjö 3:1 skänktes i mitten av 1600 talet av Beata de la Gardie till kyrkan. Hon var änka efter fältmarskalken, riksrådet m.m. Lennart Torstensson som dog 1651. Lennart Torstensson var framgångsrik överbefälhavare för de svenska styrkorna i trettioåriga kriget och förlänades 1641 bl.a. Norra Ljusterö för sina insatser. Beata de la Gardie´s tanke med gåvan var att den skulle kunna bidra till en utveckling till en riktig kyrka i stället för bara ett kapell vid Mellansjö på Norra Ljusterö. I mitten av 1700 talet byggdes också större delen av nuvarande Ljusterö Kyrka. Norra Ljusterö liksom Roslagskulla tillhörde då Riala pastorat. Södra Ljusterö tillhörde Värmdö församling.

Marken på Mellansjö 3:1 om 44 ha finns i två avdelningar – den ena vid kyrkan och fältet söder därom och lite skog söder om Görjansgården. Den andra större delen, se bilden nedan, ligger på södra sidan av vägen mot Södra Ljusterö innan vindkraftverken och före insjöarna. Pilgrimsleden som här finns på kyrkans mark är inritad med blått på bilden.

Mellansjö 3:1 ingår inte i Prästlönefonden vilket annars är det normala vid kyrkligt ägande av mark. Prästlönefonderna sköts av respektive stift. Därför är den nära 1 000 ha kyrkligt ägda marken som finns inom Österåkers Östra Ryds församling ingående i Stockholms stift Prästlönefond. Mellansjö 3:1 ägs nu helt av Österåkers pastorat. I senaste budgeten för Ljusterö Kulla församling som ingår i Österåkers pastorat står följande:

”Sedan 1600 talet har församlingen 44 ha välbelägen jord- och skogsbruksmark vilket utgör en god ekonomisk reserv. Förutom att marken skall skötas rationellt och miljöinriktat skall den sociala aspekten framhävas med bl.a. pilgrimsled, gångväg för rörelsehindrade, utsikter, naturvårdande bete och andaktsplatser”

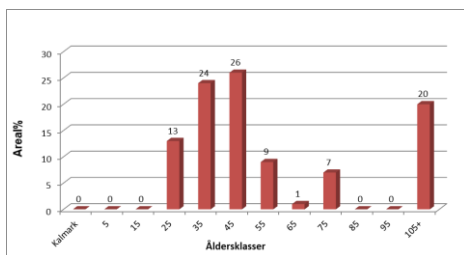
Skogsmarkens olika värden

Skogsbruk är generellt en långsiktig verksamhet och man talar i ett nära hundraårigt perspektiv mellan sådd och skörd. Verksamheten omfattar plantering eller naturlig föryngring, röjning, gallring (1-3 styck) och slutligen slutavverkning (med eller utan lämnande av fröträd). Enligt lag, sedan mer än 100 år, åligger det skogsägaren (pastoratet i detta fall) att

säkerställa att ny skog (plantor genom sådd eller plantering) finns på fastigheten efter slutavverkning. Det finns inga sådan eftersläpande skogsförnygring som inte är tillfyllest på församlingens mark.

Till ett modernt skogsbruk hör också att man tar hänsyn till andra värden som miljö- och kulturvärden och de skall uppmärksammas i den pågående skogsdriften. Det finns goda motiv för att kyrkans skog med sitt allmänna ägande är ett gott föredöme i detta avseende. Därtill skall värden som uthyrning av jakträtt och eventuella jordbruksarrenden ingå i verksamheten.

Arealfördelning på åldersklasser framgår av diagrammet nedan. Huvuddelen av skogen är i ”medelåldern”.

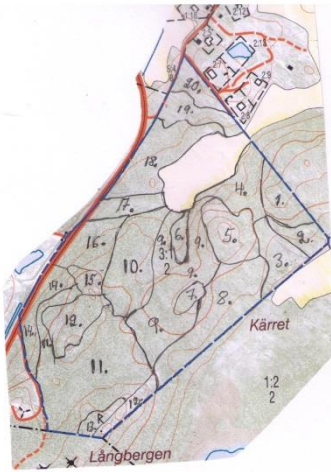
Man kan ha olika mål för sitt skogsbruk. I svenskt skogsbruk tar man hänsyn till miljöfaktorer på olika sätt. Ett vanligt sätt är att man låter naturvärden och social värden helt dominera på 5 % av arealen och i resterande delar tar man också viss hänsyn till naturvärden och sociala värden men det betraktas som produktionsskog. I stället för 5% räknar vi dock med att naturvärden och sociala värden dominerar på ca 1/3 av arealen på Mellansjö 3:1.

Några intressanta skogliga punkter längs pilgrimsleden

Startpunkten med sin parkeringsplats och portal visas på bilden nedan:

Nedan visas en skiss över den nedre delen av kyrkans mark i skogen runt pilgrimsleden. Marken är här indelad i bestånd som inom sig har likartade skogliga förutsättningar beträffande trädens ålder, trädslag, markens produktionsförmåga etc. och vad man kan tänkas göra framöver med beståndet.

Det första beståndet, nr 18, som man går igenom är en röjd tät granskog som är ca 25 år och här var tidigare betesmark. Som en typisk kvarleva från betesmarkstiden finns en oxel med röda bär där man har en fin utsikt över åkern. Att hävda det öppna landskapet är betydelsefullt inte minst på Ljusterö där det finns bara två jordbruksföretag kvar.

I bestånd 20 som är nära 60 år kan man gallra bort en del granar men beståndet kan stå kvar med sin fina genomsikt i många år framöver. Kanske det finns blåbär här till sensommaren.

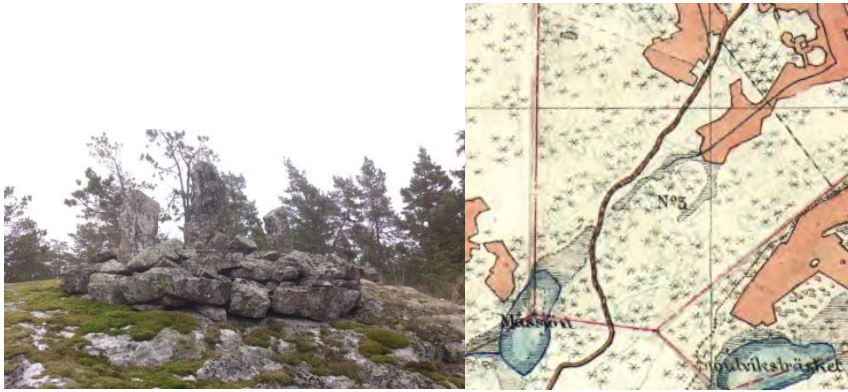
Bestånd 8 avverkades på början av 1970 talet och man ställde kvar frötallar som nu är över 100 år och man kan se dem här och var i beståndet. De unga träden har röjts och här kommer att gallras om ca 10 år.

Bestånd 3 är en björkskog. Björk är en "sprinter" och växer fort i ungdomen och det är inom några år dags för en gallring så kronorna får mycket ljus.

Efter att ha passerat den yngre tallskogen i bestånd 2 kommer vi fram till det skarpa motlutet för att ta oss upp på toppen av kyrkberget i bestånd 5. Här kan man numer knappt se tornet på Ljusterö kyrka alldeles norr om en björktopp i NO riktning. Om några år kommer det att gallras igen så kyrktornet blir synbart.

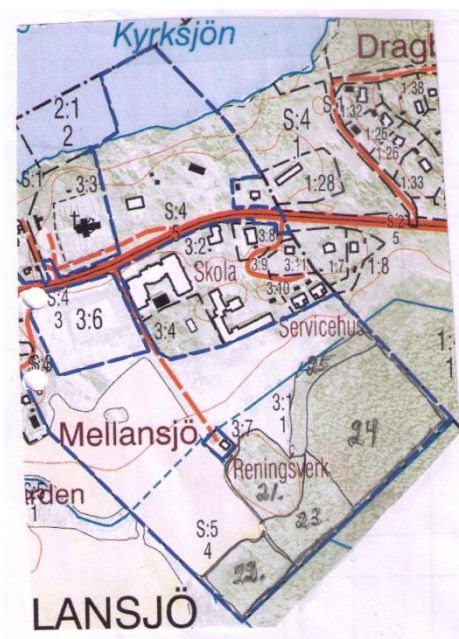
Efter kyrkbergets topp går vi längs en gammal rådjursstig uppe på berget som rådjuren gärna utnyttjar. Efter att ha vinklat 90 grader kommer vi längst ner där vildsvinen kan trivas. Rådjuren vill vara högt uppe och se, lyssna och lukta medan vildsvinen trivs bättre nere i skydd och står gärna och trycker och litar på sin goda lukt och hörsel.

Längst ner i syd vid Långbergen finns ett historiskt intressant röse sedan laga skifte 1833 högt uppe på ett berg med vidsträckt utsikt. I mitten står en stor "visarsten" och sedan finns 3 riktningstenar som visar gränserna mellan Östanå Gods, Ljusterö Kulla församling och Sigvard Andersson Sundvik. Häradskartan från 1906 visar också den punkten samt man kan också se gamla vägen mellan Norra och Södra Ljusterö. Den gick inte nere vid Mossjön som idag. <http://kulturarvsdata.se/raa/fmi/html/10004400330001>.

Marken runt kyrkan

Marken framme vid skolan, Görjansgården och kyrkan framgår av kartan nedan

Bestånd nr 24 som är långt över 100 år och består till stor del av ruttna träd, på tidigare försumpad myrmark, men är ändå av biologiskt intresse. Det är skog som härbergerar t.ex. hackspettar och insekter som lever på död ved. Vid extrem torka är detta parti mycket brandkänsligt.

Bestånd 21 direkt syd om reningsverket. Enar och ekar i gamla hagmarker bör hävdas genom att man frihugger runt i kring och så har gjorts. Backen ligger dessutom inom nära promenadavstånd för äldre från Görjansgården och det skall nu anordnas en promenadvänlig stig, för t.ex rullatorer, till platsen.

Vid församlingshemmet mot Kyrksjön skall marken hävdas så underväxt hålls undan och att det ger ett pastoralt intryck. Detta görs med röjning och naturligt fårbete.

Clas Boström
26 juli 2018